

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1939 kl. 11 f. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning angående inrättande av ett statligt hemarbetsråd.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 184, har herr *Ohlin* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande inrättande av ett statligt hemarbetsråd.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen ävensom, efter att hava berett Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Älvsborgs läns södra hushållningssällskap och Gävleborgs läns hushållningssällskap tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden över motionen, från nämnda sammanslutningar fått mottaga yttranden i ärendet. De två förstnämnda yttrandena äro såsom bilagor fogade härvid.

Älvsborgs läns södra hushållningssällskap har på så sätt tillstyrkt motionen, att utredning borde verkställas beträffande lämpligheten av s. k. hemarbetsråd, varvid dock borde noggrant beaktas, huruvida ej hos oss de uppgifter, som i Danmark omhändertagas av hemarbetsråden, lämpligen kunde omhändertagas av redan befintliga sammanslutningar eller myndigheter, då kraftig återhållsamhet borde iakttagas vid en alltför flödande utveckling av det redan mycket stora organisationsväsendet på jordbrukets område.

Gävleborgs läns hushållningssällskap har avstyrkt inrättandet av hemarbetsråd och i stället förordat utredning angående anställande hos lantbruksstyrelsen av en kvinnlig statskonsulent eller byrådirektör i hemarbetsfrågor.

Frågan om hemarbetets rationalisering har, såsom motionären framhåller, på senare år tilldragit sig allt större uppmärksamhet. Staten har ock genom olika åtgärder sökt bringa denna fråga närmare sin lösning. Även icke statliga organ, såsom hushållningssällskapen, husmodersföreningarna och andra liknande sammanslutningar, hava i sådant syfte utfört ett förtjänstfullt arbete. Motionen syftar i främsta hand till en centralisering av ledningen för denna på olika vägar fortskridande verksamhet.

Det av motionären sålunda framförda uppslaget synes utskottet beaktansvärt. Emellertid har den år 1937 av Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för utredning av det mindre jordbrukets arbetsförhållanden i sitt i dagarna avgivna förslag ifrågasatt bland annat upprättandet av ett statens institut för hemarbetets rationalisering. Av nu anförda skäl anser utskottet i likhet med socialstyrelsen det icke vara påkallat att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär den av motionä-

Utskottet.

ren ifrågasatta utredningen, utan torde man tills vidare böra ställa sig avvaktande.

Det är för övrigt att märka, att, enligt uppgift av husmodersförbundet, institutet för folkhälsan kommer att upptaga flera av de verksamhetsgrenar, som av motionären anses böra upptagas av det av honom föreslagna hemarbetsrådet.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1939.

På utskottets vägnar:

K. A. JOHANSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *K. A. Johanson, Wistrand, Bodin, Härdin, Nils Andersson, Herman Ericsson, Elon Andersson* och *Bror Nilsson*.

Bilaga 1.

Yttrande av socialstyrelsen.

Stockholm den 28 februari 1939.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

I anledning härav får styrelsen anföra följande.

Det ämne, som utgör föremålet för nämnda motion, nämligen frågan om hemarbetets rationalisering, är utan tvivel väl värt att ägnas stor uppmärksamhet från det allmännas sida. Det innebär knappast en överdrift att i likhet med motionären göra gällande, att en begränsning av de hemarbetande kvinnornas arbetsbörda inom de breda lagren och särskilt för den jordbrukande befolkningens vidkommande framstår som ett av tidens mest brännande sociala krav. Icke endast med hänsyn till de arbetstygda husmödrarnas och hembiträdenas behov av lättnad i mödorna och ökad fritid har spörsmålet sin stora betydelse. Det må jämväl erinras om den företeelse, som benämnes "flykten från landsbygden", och om dennas ofta påvisade samband med jordbrukarhemmens i alltför stor utsträckning otillfredsställande arbets- och levnadsförhållanden.

De åtgärder av skilda slag, vilka på senare år ha verkställts eller planerats på befolkningspolitikens och bostadspolitikens områden, ha också i en mycket väsentlig mån tagit sikte på det komplex av allvarliga sociala problem, som har samband med spörsmålet om hemarbetets anordning, särskilt vad lanthushållen beträffar. Betydelsen av en förbättring av landsbygdens bostadsbestånd, av en genomförd standardisering och rationalisering, särskilt med avseende på kökens inredning och utrustning, innefattande bland annat en utsträckt användning av vatten- och avloppsledningar, med syfte att underlätta kvinnornas arbete i landsbygdshemmen, har vid upprepade tillfällen framhållits. Även i sammanhang med frågan om egnahemsrörelsens utveckling har man haft anledning att beakta önskvärdheten av att genom en förbättrad byggnads- och bostadskultur få till stånd en lättnad i lantbygdshushållens ofta orimliga arbetsbörda. Det konstateras exempelvis i bostadssociala utredningens år 1937 avgivna betänkande angående främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer i egnahem m.m., att det i betydande utsträckning har förekommit, att nybyggda egna hem varit i avsaknad av central uppvärmningsanläggning, även där en sådan icke nämnvärt skulle ha fördyrat bygget. I samma betänkande påtalas även frånvaron av en offentlig rådgivande instans vid uppgörande av finansierings- och byggnadsplaner ävensom vid materialupphandling o.s.v. Vidare beröres en ofta iakttagen benägenhet hos egnahemsbyggaren att tillgodose mera ytliga representationssynpunkter med påföljd, att bostadens soliditet och tekniska utrustning samt därmed även dess funktionsduglighet bliva eftersatta.

Även om den ovan antydda bristen på kompetenta rådgivande instanser i dessa ämnen i någon mån kan anses ha blivit avhjälpt — bland annat genom att egnahemsstyrelsen numera har förstärkts med särskild byggnadssakkunnig personal — torde behovet av ledning och undervisning i byggnadsfrågor särskilt för de egna hemmen på landsbygden fortfarande vara kännbart.

En sådan rådgivande verksamhet i fråga om byggnadssättet och bostadsin-

redningen kunde utan tvivel i avsevärd mån bliva till fromma för hemarbetets ändamålsenliga anordning. I övrigt ligger det givetvis stor vikt på att till hemmets skötsel och ekonomi hörande sysslor och göromål bedrivs rationellt, och det lär icke kunna bestridas, att behovet av en upplysnings- och undervisningsverksamhet på dessa områden i de svenska bygderna mången gång varit och är starkt framträdande. Ekonomiskt sinne har icke i allmänhet ansetts känneteckna folkkaraktären, och brister i detta hänseende kunna otvivelaktigt få en avsevärd och beklaglig inverkan på utvecklingen av hem- och familjeliv och därigenom få menliga följder för hela vårt samhällsliv. Sannolikt kunde man i Sverige i fråga om principer för sund ekonomisk hushållning inhämta ett och annat från det danska grannlandet, varifrån också en anstalt för upplysning i hithörande frågor i motionen har åberopats såsom föredömlig.

Den tid torde numera i det hela få anses vara förbi, då tradition och sedvänja i tillräcklig utsträckning kunde vara läromästare i fråga om de göromål, som höra till det husliga arbetet. En ny tid med ändrade förhållanden ställer helt nya fordringar på rationalisering av arbetet även inom det här berörda, hittills mera avskilda och slutna livsområdet. Det är endast i sin ordning, att samhället genom därför lämpade organ söker orientera de enskilda hushållen i fråga om deras förändrade existensbetingelser och därjämte meddelar erforderlig kunskap om medlen att komma till rätta med de föreliggande problemen.

I motionen omnämns till att börja med de insatser för upplysning i hem- och hushållsfrågor, som tillkommit bland annat genom statens åtgöranden för vidgandet av möjligheterna till utbildning i hemarbete, särskilt genom lant-hushållsskolorna, ävensom genom hemkonsulenternas samt hushållningssällskapens och flera frivilliga sammanlutningars verksamhet. Det anmärkes emellertid, att något organ för en mera planmässig och effektiv samordning och ledning av detta på skilda vägar bedrivna upplysningsarbete icke finnes. Förslag framställs om en undersökning av lämpligheten att för fyllandet av denna brist inrätta ett svenskt statligt hemarbetsråd liknande det danska s.k. hushållningsrådet, i den mån dettas organisation och arbetssätt kunna anpassas efter svenska förhållanden.

Det kan efter styrelsens mening knappast bestridas, att bärande skäl ha anförts till förmån för inrättandet av ett dylikt centralt organ för den viktiga undervisningsverksamhet, vilken åsyftar en ändamålsenlig anordning av de hemarbetande kvinnornas arbete. Angående den lämpligaste organisationsformen torde emellertid erfordras särskild utredning, varvid även frågan om kostnaderna för den ifrågasatta inrättningen skulle tagas i betraktande. Det torde också få förutsättas, att en sådan central institution, för så vitt den kommer till stånd, skall söka samverka med statens institut för folkhälsan, vars verksamhet inom det näringshygieniska området ävenledes berör frågor av betydelse för de enskilda hushållens vidkommande.

Efter vad styrelsen emellertid inhämtat, kommer den år 1937 av Kungl. Maj:ts tillsatta kommittén för utredning av det mindre jordbrukets arbetsförhållanden inom kort att avgiva ett betänkande med förslag, innebärande bland annat upprättandet av ett statens institut för hemarbetets rationalisering. Den i den remitterade motionen framburna tanken synes sålunda ha upptagits även på detta håll. Med hänsyn till att så är fallet, finner sig styrelsen böra förordna, att man avvaktar, att nämnda utredning slutföres, innan någon särskild åtgärd i motionens syfte vidtages.

Sigfrid Hansson.

Ernst Bezelius.

Bilaga 2.

Yttrande av Sveriges husmodersföreningars riksförbund.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott har berett Husmodersförbundet tillfälle att avgiva yttrande över motion nr 184.

Förbundet anser i likhet med motionären, att snara och effektiva åtgärder böra vidtagas för att genom bättre bostadsinredning samt effektivare redskap och arbetsmetoder åstadkomma en rationalisering av hemarbetet och härmed arbetslättning för stora grupper av hemarbetande kvinnor, i synnerhet på landsbygden. Ävenledes anser förbundet, att propagandan för bättre näringshygien och förebyggande hälsovård bör intensifieras.

Dessa frågor ha också under de senare åren varit föremål för allt större uppmärksamhet, och flera initiativ ha tagits, som ännu ej hunnit fullföljas, och vilkas verkningar i framtiden ej heller kunna överblickas.

Sålunda kommer vårt institut för Folkhälsan att uppta flera av de verksamhetsgrenar, som motionären anser böra upptagas av det av honom föreslagna "hemarbetsrådet". Samtliga uppgifter under punkt 3 i motionen samt större delen av uppgifterna under punkt 5 och punkt 6 torde komma att ingå i institutets för Folkhälsan verksamhet.

Likaså är f.n. "1937 års utredning angående det mindre jordbrukets arbetsförhållanden" sysselsatt med utarbetandet av olika förslag till hemrationalisering, med tanke främst på landsbygdens hem, vilka förslag även omfatta flera verksamhetsgrenar, som av motionären nämnas som uppgifter för det av honom föreslagna "hemarbetsrådet". Samtliga uppgifter under punkt 4 i motionen samt delar av uppgifterna under punkt 6 torde komma att upptagas av den organisation, vars upprättande med all sannolikhet blir en följd av ovannämnda kommittés förslag.

Förbundet vill som sin åsikt framföra, att båda dessa organisationer, det redan existerande institutet för Folkhälsan och den planerade organisationen för hemrationaliseringens främjande, torde bättre bli i stånd att handha såväl forskningsarbete som propaganda på näringshygienens och hemrationaliseringens område än ett till sin omfattning mer begränsat "hemarbetsråd" efter det danska "Husholdningsraadet's" mönster. Utan att på något sätt vilja förringa detta senares värde och betydelse, vilja vi med anledning av motionärens uttalande: "Om nyttan av dess arbete synas inga delade meningar råda" dock hava sagt att "Husholdningsraadet" inom en del kretsar i Danmark utsatts för viss kritik. Det säger sig också självt, att en organisation, vars årliga kostnader ej beräknas högre än 30.000 kr., svårligen kan på ett effektivt sätt fullfölja de mycket stora uppgifter, som enligt motionären bör ingå i dess verksamhet.

Förbundet anser alltså ej, att ett "hemarbetsråd" motsvarande det danska "Husholdningsraadet" bör inrättas i vårt land.

Däremot delar förbundet motionärens åsikt, att vi i vårt land sakna ett samordnande organ för den på olika vägar fortgående utvecklingen av de olika hemfrågorna, och även sakna "ett organ för ordnat samarbete mellan olika intresserade institutioner och organisationer". För de uppgifter, som näm-

nas under punkt 1 och punkt 2 i motionen, saknas alltså i vårt land ett centralt organ.

Förbundet anser därför, att det vore av stor betydelse om i vårt land upprättades ett dylikt statligt organ, vars främsta uppgifter bleve, dels de arbetsuppgifter som av motionären sammanförts under punkterna 1 och 2 i motionen, dels att utgöra ett samarbetsorgan för de föreningar och institutioner, som på olika områden arbeta för hem och familjefrågor.

Stockholm den 21 februari 1939.

SVERIGES HUSMODERSFÖRENINGARS RIKSFÖRBUND

Eleonor Lilliehöök,
ordf.
